

VIZUÁLNÍ ARCHEOLOG SEBASTIÃO SALGADO

Martin VRAŠTIL
student, Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni, AntropoWeb

„Jestliže chceme přežít jako druh, musíme najít správný směr, jiný směr. Protože to, co jsem viděl ten správný směr není.“

(SALGADO 2001)

Na českých kolejích

Rozruchem ohledně vypovězené smlouvy s Pražským hradem známa Leica Gallery Prague se tento rok pořádně vytáhla a připravila pro příznivce fotografie (a nejen pro ně) doslova lahůdku. Šlo o unikátní projekt putovní výstavy elitního světového fotografa Sebastiãa Salgada. Expozice byla umístěna do historických železničních vagónů, což umožnilo její pohyb po celé republice i do takových měst, kde by uspořádání výstavy takového formátu bylo prakticky nemyslitelné. Po tři měsíce jezdila vlaková souprava (vypravená Českými drahami) od nádraží k nádraží tak, aby byla rozumně dostupná snad ze všech koutů země. A bylo co obdivovat.

Takovou příležitost jsem si rozhodně nemohl nechat ujít. Navštívil jsem jí pro jistotu vícekrát - kdo ví, kdy bude něco podobného (natož pak v Plzni) opět k vidění. Důvody pro její zhlédnutí byly v mém případě hned dva – obecný zájem o fotografii, která se zde prezentovala na té nejvyšší úrovni, ale také její téma, které je tak trochu i antropologické (nebo minimálně humanitní). Smyslem tohoto článku však není recenze fotografického projektu, nazvaného *Workers* a jeho nevšední tuzemské prezentace. Při procházení stísněnými a dusnými prostory výstavních vagónů (což mimochodem skvěle dokreslovalo atmosféru fotografií) mne napadlo pokusit se napsat alespoň stručné medailonky několika významných tuzemských i světových fotografů, kteří se zajímají o to, co je někdy nazýváno sociální fotografie, případně (jako u Salgada) humanisticky zaměřená dokumentární fotografie atp. Zaměřit bych se chtěl především významné osobnosti světa fotografie, jejichž dílo má i jakýsi antropologický rozměr, kteří přesahují svým dílem hranice žánrů a disciplín, spíše než na antropology, kteří při své práci používají i fotoaparát.

Prvním na řadě je tak vcelku logicky právě Sebastião Salgado. Díky zmíněné výstavě je informací o něm momentálně velké množství i v našem jazyce a přijít s něčím novým je asi nemožné. Nicméně je ve svém oboru naprostou špičkou, a tak je jeho profil nutností.

„Lásko, jedu do Afriky, půjč mi foťák“

Brazilský fotograf **Sebastião Ribeiro Salgado Junior** se narodil farmářské rodině 8. února roku 1944. Měl 7 sester a byl vpravdě hýčkaným synem. Neveliké městečko Aimorés

(stát Minas Gerais) bylo tou dobou obklopeno pralesy, pokrývajícími území dvakrát větší než Francie. Do dnešních časů byly zredukovány o více než 99%. Ztráta této neodmyslitelné součásti vlastního dětství je jistě jednou z ingrediencí Salgadovi výjimečné vnímavosti. Smutek nad touto ztrátou si pak kompenzuje častou volbou pralesa, a přírody vůbec, jakožto prostředí i tématu své práce. Jeho cesta vedla přes studia ve městě Vitoria (1960 – 1962), do São Paula, tam roku 1967 získává diplom z ekonomie a žení se. Jeho ženou je Lélia Deluiz Wanick, s níž má syny Juliána (28) a Rodriga (23). Lélia je také autorkou grafického designu naprosté většiny Salgadových knih a kurátorkou jeho výstav.

Rok 1969, kdy se Brazílie zmítá pod vojenskou vládou, znamená další stěhování, tentokrát do Paříže, kde studuje ekonomii na doktorském stupni, zatímco jeho žena architekturu. Sám Salgado přiznává, že toto mohlo být období, kdy se formoval jeho blízký vztah a respekt k emigrantům a uprchlíkům z celého světa. Vždy se mimo Brazílii cítil cizincem a lidé, kteří byli vytrženi ze své rodné země (od svého jazyka), budující si svůj nový život (a tesknící po své zemi) jsou jeho velkým tématem.

„...každý z nich absolvoval náročnou cestu tam, kde je teď,
každý přispívá k přeměně lidstva, každý z nich je součástí našeho
vlastního příběhu... „

(SALGADO 2003)

Sám se cítí být latino-američanem, o své práci říká:

„Věřím, že existuje cosi jako latinsko-americký pohled na svět. Něco,
co se nelze naučit, je to součást vás samých“

S.S. (in MRAZ,
1998)

Zásadní zlom přišel v roce 1971, kdy se z Paříže přestěhovali do Londýna. S.S. zde pracoval jako ekonom pro International Coffee Organization. Při této práci se (také díky provázanosti se Světovou bankou) dostal do několikrát Afriky, konkrétně do Rwandy - jeho úkolem bylo vypracovat zprávu o efektivitě zdejších plantáží. S fotoaparátem své ženy nafotil své první snímky. To byl konec jeho kariéry ekonomů.

„Tyto snímky mi daly desetinásobný požitek oproti mé práci.
Byla to mnohem lepší cesta, jak proniknout do reality“

S.S.

Věhlasné agentury a latinsko-američtí rolníci

Do Paříže se vrátil roku 1973 již jako fotograf. Už od jeho prvních zadání pracoval na sériích. Nejprve v Portugalsku, Angole a Mozambiku pro legendární francouzskou agenturu Sygma[1]. Ovšem po narození syna jej cestování omrzelo. Navíc cítil potřebu věnovat se technickému zlepšování své práce a třibení vlastního stylu, a tak v roce 1975 přešel k agentuře

Gamma, kde načerpal další důležité zkušenosti při focení v Africe, Evropě i Latinské Americe, aby je zužitkoval na rozsáhlejší díle o jihoamerických indiánech a zemědělcích (červená nit chudého jihoamerického rolnictva se táhne jeho životem vlastně od narození). Dokončil jej a publikoval pod názvem *Other Americans* v roce 1984. Těžko říci, nakolik se vyhnul cestování, nicméně jeho technika získala na jistotě a styl na osobitosti. (podrobnou analýzu série vypracoval John Mraz, výzkumník na Ciencias Sociales y Humanidades, Universidad Autónoma de Puebla, Mexico, je v angličtině na: http://www.tau.ac.il/eial/IX_1/mraz.html).

S doktory hladovějící Afrikou

To však již pět let pracoval pro zřejmě nejprestižnější světovou fotografickou agenturu Magnum. V tomto období absolvoval (pod vlivem své studie o hladovění v Brazílii) cesty s *Doctors Without Borders* po afrických ohniscích hladomoru (1984 – 1986). To vedlo k publikaci dvou knih (*Sahel: Man in Mistress* a *Sahel: the End of the Road*). Tyto dvě knihy a mnoho výstav bylo věnováno podpoře Doktorům bez hranic. Jeho podpora je skutečná, upřímná a všestranná.

Velká dřina

V roce 1986 začíná pracovat na projektu *Workers*. V průběhu šesti let navštíví přes dvacet zemí, fascinován hrubou fyzickou prací. Lidé marginalizovaní věkem informací v boji o svůj způsob života či o svoji šanci. Bezvýchodnost, bída, hranice lidských možností, ale i hrdost, touha, odhodlání. Snad i naděje. To vše lze vyčíst z pohledů, rukou a těl. Co zbývá lidem, jejichž dříve respektovaná povolání jsou dnes takřka nepotřebná, či nahraditelná velkovýrobou? Snaha stíhat neustále narůstající poptávku a spotřebu a přitom si zachovat něco ze svých vznešených tradičních postupů dělá tuto činnost mnohem namáhavější než kdy dřív. Ovšem ztráta zásadní části identity, kterou vztah k povolání předků u těchto lidí vyplňuje, by měla na jejich osobnost zřejmě zcela devastující dopad. Jsou tu však i zcela jiné případy. Práce, kterou přinesla až nová doba a její nové problémy. Takovou je například likvidace divokých ropných vrtů, stavba obrovského vodního kanálu, destrukce vysloužilých tankerů. Lidé dělají věci, které by je dříve ani nenapadly, že budou kdy potřeba. Samostatnou kapitolou jsou pak nejruznější tváře těžby, od naprosto nelidských podmínek v syrných dolech, po (díky Salgadovi) slavná brazilská povrchová naleziště zlata, s tisíci a tisíci dělníků, kteří se jakoby jeden přes druhého den co den hrabou v obrovské díře plné bahna (a sem tam zlata).

„Tyto snímky jsou historií jedné epochy. Jsou vizuální archeologií doby v historii známé jako průmyslová revoluce, doby, ve které práce rukou mužů a žen byla středem světa. Struktura výroby a její účinnost se proměňují, a s nimi i způsob práce. Vysoce industrializovaný svět pádí rychle vpřed k budoucnosti. Planeta tak zůstává rozdělená: první svět v krizi z nadbytku, třetí svět v krizi z nedostatku, a na konci století druhý svět – založený na socialismu – v ruinách“

S.S. o výstavě

Workers

Roku 1991 se dostává i do Rwandy, kde jeho kariéra fotografa začala. Čajové plantáže se mezitím staly jedněmi z nejlepších na světě a zajišťovaly lidem slušnou prosperitu. Salgado je tímto pohledem nesmírně potěšen.

Globalizovaní lidé

Salgado však nerad odpočívá. Jeho zanícení pro práci, pro svůj vlastní způsob boje za změnu jej okamžitě nutí k dalším projektům. Roku 1994 zakládá se svojí ženou vlastní agenturu Amazonas Images (<http://www.amazonasimages.com>). V období 1993 až 1999 vzniknou hned dva, ačkoliv se vzájemně prolínají časově i tematicky. Prvním je cyklus Migrations (Salgado preferuje název Exodus), který se dále dělí do „sekcí“ Refugees & Migrants, Africa Adrift, Struggling for Land, Mega-cities. Čím více utrpení Salgado vidí, tím více pracuje. Na otázku co ho k jeho boji nutí říká:

„Velmi málo z lidí, které jsem fotografoval, jsou zodpovědní za jejich situaci. Většina z nich nerozumí tomu, proč jsou na cestě s tisíci dalších. Jejich domy byly vybombardovány, spáleny, zničeny. Nemohou za to, že tam jsou.“
(SALGADO 2001)

Téměř dvojnásobek zemí navštívil při tvorbě Migrations, oproti předchozím Workers. Z obav o budoucí soužití na této planetě vznikla série, která má snad ještě více než ty před ní pohnout člověkem, vyvolat diskuzi. Věří totiž, že člověk je schopen sám v sobě najít sílu postavit se současnému vývoji. Aby dokázal, že se v něm evoluce nedopustila osudového selhání. Lidé sami jsou ti, kdo má moc to změnit, protože v nich má evoluce nástroj, který již sama není schopna efektivně regulovat. A tak snad člověk potřebuje stát tvář v tvář svým hrůzným činům a jejich důsledkům. Tvář v tvář odpovědnosti, kterou nese. Odpovědnosti za to, že může věci měnit. Právě ty, které nafotil pro tuto sérii, považuje Salgado za pravé „globalizované“.

Toto jsem viděl – toto je naše realita a my jí musíme přijmout. Tento příběh, tyto obrázky jsou o globalizaci – toto jsou globalizovaní lidé.

(SALGADO 2001)

Sem přišel svět, který tu nebyl a oni jsou jeho oběťmi, protože v něm neumějí žít. Jak by také mohli, když není jejich. To je věc, kterou antropologové věděli (či měli rozeznat) již dávno. Přesto to nebyl schopen nikdo zastavit, ani zpomalit. Procesy, jejichž rychlosti přestává stačit i kultura, ve které vznikají, jsou pro jiné kultury zcela fatální. Tím se přirozeně boří zažitý způsoby existence ve vlastním prostředí, což má důsledky nejen kulturní, ale i existenční (což spolu samozřejmě úzce souvisí). Co je horší, tyto lidé efektivně nemohou vybudovat takové prostředí, ve kterém by mohli aplikovat kulturu novou. Vzniká tak naprostá ambience,

vedoucí k migracím, snaze najít si prostor, ve kterém bude možné žít. Migrace, vedoucí třemi směry.

První (pomalu již zanikající) směr vede pryč, ustupuje před novou kulturou do míst, kde lze ještě žít dle kultury vlastní. Taková místa jsou však již téměř vymazána ze světa (deštné pralesy Brazílie, pustiny Afriky). Globalizace dosáhla téměř všude.

Druhý směr tedy vede do zemí, kde je již tato jiná kultura standardem. Tam ovšem na potenciální nové příslušníky nikdo nečeká, nikdo o ně nestojí. Ocitají se na okraji společnosti, snaží se navrátit ke způsobům, které si nesou ze své původní kultury (jsou to ty jediné, které ovládají) v marné naději, že se jim podaří přenést ji do nových podmínek, že jim umožní přežít. Výsledkem je v naprosté většině zcela jiný fenomén, to co Oscar Lewis popisuje jako kulturu chudoby. Typickým příkladem tohoto jsou Salgadovi záběry Mega-cities.

Třetí směr migrací vzniká tam, kde ambience vede až k ozbrojeným konfliktům, kde se často za bezmocné přítomnosti vyslanců nové kultury masakrují lidé, které by to dříve třeba ani nenapadlo. A pokud snad ano, jistě by k tomu neměli tak ničivé prostředky. Pak jde o obyčejný úprk kamkoliv, do jakéhokoliv bezpečí. Uprchlické tábory jsou místem, které jsou svými podmínkami a režimem naprosto samostatnou jednotkou. Tak, jako například v již několikrát zmiňované Rwandě, kam přijel v roce 1994. Země byla více hřbitovem, než plantáží.

A tak vidíme v Regugees & Migrants důsledky a průvodní jevy války, teroru, totality. Jsou jimi lidé na cestě. Namačkaní v nákladních vozech, v nejroztodivnějších plavidlech, pěší, o berlích, na kárách. Prchají. A také narážejí na zdi, ploty, vojáky, hranice, nepřátelství. Ti co jsou chyceni často (přežijí-li) končí v klecích.

Africa Adrift je vyjádřením Salgadova rozčarování z vývoje na tomto kontinentě. Věci snad nebyly při jeho první návštěvě ideální, ovšem stav po třiceti letech je přímo katastrofální. Jakkoliv hořká je historická zkušenost, jakkoliv drastické jsou záběry v televizi, dějí se stále ta samá zvěrstva, hlad, nemoci a bída se šíří, místo aby mizela. Rwanda, Súdán a uprchlické tábory v přilehlých zemích jsou drastickým svědectvím. Při divokých válečných konfliktech se i mrtví stávají svým počtem zátěží pro ekonomiku.

Struggling for Land ukazuje mizérii chudého a vylidněného venkova. Současný život často tlačí rolníky ke stěhování do měst. Na farmách často hospodaří pouze ženy, zatímco muži pracují v městě. Indiáni kmene Yanomam jsou s jejich právem na půdu trnem v oku těžařským společenstvem i rolníků. Vyhánění lidí z jejich pozemků, divoké zábory, kácení lesů, vše mimo kontrolu (či s posvěcením) vlády. Odlesněná země podléhá erozi, se všemi jejími důsledky.

Mega-cities, místa, kam míří migrace chudých z venkova. Dovnitř ovšem nikdy neproniknou, zastaví se na předměstí, kde se krčí nekonečná množství chatrčí, slepených z hlíny a odpadků. V kontrastu s nimi se uvnitř města tvoří oázy přepychu. Mexico City, Bombaj, São Paulo... Všude obdobný obraz.

Výstavu jsme mohli vidět v roce 2001 i u nás. Dnes jsou fotky, alespoň ve zmenšené podobě, přístupné na internetu.

Děti

Onen druhý, komplementární projekt nese lapidární název The Children. Vznikal v podstatě souběžně s Migrations, jako „vedlejší“ produkt. Děti se rády fotí a často jsou k „neodehnání“, dokud nejsou vyfoceny. Pak však vydávají to nejsilnější svědectví. Jsou těmi největšími oběťmi všech možných krizí. Salgado preferuje jejich individuální fotografování.

Ve chvíli, kdy tyto děti vystoupily ze skupinky, aby se posadily před objektiv, staly se individualitami. Byly nevinné, čisté, ale z jejich očí bylo možné vyčíst jak žijí, jaký byl jejich život.

(SALGADO 2001)

Snad jsou však i těmi, kdo se mohou dožít lepších časů a zapomenout. Jejich portréty jsou různé. Některé plné naděje, některé strachu, některé však jsou dětmi již jen fyzicky. Dětství jim bylo ukradeno a ony nám to skrze fotografie sdělují.

Genesis

Pro svůj poslední projekt Salgado poněkud změnil strategii. Po všech útrapách člověka, ukázkách odvrácené strany lidství, které je zároveň odvrácenou stranou planety, zaměřuje se v sérii Genesis na to, co zbylo z té původní. Přírodní krásy, jež člověk ještě zcela nepozměnil, přírodní dramata, která se v rámci možností odehrávají izolovaně od lidí.

„Ve svých předešlých pracích jsem se nezaměřoval přímo na přírodní prostředí, ale byl jsem stále konfrontován se strašlivými důkazy o dramatickém zhoršování se lidského vztahu s přírodou. Extrémní chudoba a migrace byly příčinou i důsledkem znehodnocení a znečištění přírodních zdrojů.“

(SALGADO 2004)

A tak se s novým fotoaparát, středoformátovým Pentax 645 (první AF mezi středními formáty!) opět vydává ne cesty. Dosud se věnoval čtyřem oblastem, místům, kde přežívají nejvzácnější živočišné druhy. Místům, ke kterým se však již nezadržitelně blíží lidská civilizace. Na takových místech se často projeví bez masky, protože zde lze ještě srovnávat dobu před a po. O jejím dopadu si není třeba dělat iluze. A to nemusí mít ani tak drastický průběh, jaký měly například nájezdy ozbrojenců na národní parky v průběhu válek v Kongu (viz např. MATĚJKA (2005)).

Prvním z míst je souostroví Galapágy. Zde se zaměřuje na místní kormorány, lvouny, želvy, mořské leguány atd. O respektu, jakému se po celém světě Salgado těší vypovídá i fakt, že dostal povolení k pohybu po celém souostroví bez omezení.

V druhém cyklu nazvaném Under the volcanoes fotí především horské gorily, jejichž život mu učaroval. Opět se tak dostává do Rwandy, která je jednou ze zemí, ve kterých se rozprostírá národní park Virunga. A právě ve Rwandu vkládá největší naděje, protože Kongo se teprve vzpamatovává z války a Uganda je na spravování parku příliš chudá. Jak název napovídá, park je „plný“ sopek, je jich celkem osm, z toho šest vyhaslých. Dvě jsou však stále aktivní. Kameny staré půl milionu let se mísí s těmi, které sem byly vrženy a vychladly teprve před několika hodinami. Zánik a zkáza je téměř okamžitě vystřídána novým životem. I to lze najít na Salgadových záběrech.

Třetí zastávkou na cestě ke Genesis bylo pobřeží Patagonie, kam rok co rok jezdí rodit velryby. Říká se jim ballena franca (right whale), protože jsou „right for hunting“. Mají pro to několik předpokladů – jsou zvědavé, připlují velmi blízko k lodi a navíc po zabití plavou na hladině (oproti jiným druhům, které se potopí). Tyto jejich vlastnosti je přivedly na pokraj vyhynutí. Před dvěma sty lety jich bylo asi mezi dvěma a třemi sty tisíci jedinců. Dnes ne

více než tři tisíce. Úžasné záběry těchto tvorů jsou, jako u Salgada obvykle, tím nejuděrnějším připomenutím neblahé skutečnosti.

Dosud poslední ukončenou výpravou je ta do Antarktidy. Půl milionu tučňáků, nádherné ledovce, takřka netknutá příroda. To je dost důvodů k zařazení do Genesis. K tomu se přidá ještě velmi příznivé světlo (slunce vychází až pět hodin!, fotografický sen), to vše dává vzniknout další sugestivní sérii. Ta má pokračovat fotografiemi „tradičních společností“. Je se tedy na co těšit, ta pravá antropologie teprve přichází.

Instituto Terra

V roce 1999 zakládá Salgado spolu se svojí ženou neziskovou organizaci Instituto Terra (podobnost názvu s Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra není zcela náhodná). Vrací se tak do míst svého dětství, do Aimorés, kde se v prostorách Bulcão Farm (údolí řeky Doce) snaží navrátit čas do doby, kdy bylo toto území pokryto pralesem. Zároveň chce přinést do tohoto regionu program rozvoje, aby zde nemuselo docházet k migracím do měst a v neposlední řadě udělat z institutu ekologickou vzdělávací organizaci s vlastním výzkumným programem.

Technika a styl

Kromě toho je Salgado také velvyslancem dobré vůle UNESCO, pracuje na projektech pro UNICEF. Jeho angažovanost je angažovaností v tom nejlepší smyslu toho slova. Reakce na jeho dílo bývají někdy sporné. Jejich krása a technická vytríbenost ostře kontrastuje s tématy, které si vybírá. Je vůbec etické povyšovat kruté válečné výjevy na umění? Není to cynické? Avšak nařknout Salgada z cynismu, to může jen pokrytec, schovaný v bezpečí svého světa, ten pravý cynik. Salgado si vybral vlastní způsob, jak na neštěstí tohoto světa poukázat. Fotografuje zásadně černobíle a naprosto jedinečným způsobem. V jeho fotografiích najdeme jen zlomek těch, které by přímo ukazovaly nějakou brutální scénu. To není Salgadův způsob. To ovšem neznamená, že by návštěvníky svých výstav šetřil. Umělecká forma jen posiluje obsahovou stránku snímků. V době, kdy nám naturalistické záběry utrpení musely díky své kvantitě nutně trochu zmatnět, je tento nový, neobvyklý pohled znovu návratem ke skutečnosti, k opravdovým příběhům. Jistěže že fotograf manipuluje s realitou, dělá to však s umem hluboce přesvědčeného umělce, žádná scéna není vymyšlená, naaranžovaná. Jen posílená, kompozičně surová tak, aby ten, kdo se na ní dívá, neměl šanci nevidět to, co chtěl Salgado sdělit. Nutí člověka, aby se zastyděl za krásu, kterou vidí, aby si uvědomil, co se za ní skrývá. Či spíše co je v ní obsaženo. Fotografuje takřkajíc etic, protože cílovou skupinou jsou příslušníci jeho kultury.

Salgado se však dokáže dokonale vcítit do situace, kterou fotí. Zdrojů jeho empatie je mnoho. Jak již bylo uvedeno, jsou jimi ztráta krajiny z dětství, následně ztráta domova, zkušenosti, zažité na cestách, fakt, že jeho druhý syn trpí Downovým syndromem a další. To vše a mnohé jiné, spojeno v jedné osobě s obrovským uměleckým a pozorovacím talentem, z něho dělá skutečného mistra.

„Fotograf nám nemůže vypovědět vše o této trpké realitě; není to cesta analýzy. Ukazují moment míru v konkrétní chvíli konkrétního a těžkého života.“

(Children of war 2003)

Salgadovi fotografie rozhodně nejsou antropologickými v tom smyslu, že by dávaly možnost zkoumat, dohledávat fakta, rozeznávat kulturní prvky. Jsou naprosto emočně

zabarvené, všímají si dějů. Často takových, kdy se kulturní rozdíly stírají. Nutí tak k zamyšlení nad rolí antropologie. Není její čistě akademická forma pouze prázdným oborem, který se neodvažuje převzít odpovědnost za své poznatky? Co jsou komu platné přesné poznatky o příbuzenském systému lidí, jejichž rodiny vymírají? Kde je smysl správně rozpoznaných hodnotových struktur té které společnosti, když jsou zadupány do jejich vlastní země? Nedělá jeden fotograf svými snímky práci za mnoho antropologů, když dokáže oslovit své návštěvníky a upozornit je na problémy současného soužití? Působí to téměř dojmem, že antropolog po své výzkumné práci zanechá svůj „kmen“ svému osudu, protože po zaznamenání všech důležitých údajů nemůže již nic nového dát. Salgado nás upozorňuje, že tito lidé stále žijí.

Stav věcí je bohužel takový, že i kdyby se snad antropologové skutečně snažili ochránit ty druhé, současný ekonomický diktát by zřejmě nezastavili. Ovšem role původních obyvatel zemí, kam se rozšířil ekonomický zájem těch prvních je velmi nejasný. Není zde zájem na tom, aby zůstali těmi druhými, ale hrůza z toho, že by se měli stát součástí okruhu, který považujeme za „my“ je snad ještě silnější. Je jim tedy souzeno zůstat kdesi v meziprostoru, řečeno poněkud pateticky, v nicotě. V liminární fázi, ze které nemohou ani jedním směrem. Budeme sledovat, jak se stanou nějakými druhými, ale jinými než předtím, nebo budeme doufat, že nějak zmizí. Snad zde je úkol pro antropologii, neustále upozorňovat na to, že nezmizí a nesmí zmizet.

„Lidé k vám přicházejí, před vaše objektivy, jako přichází k mikrofonům. Přijímáte pak obrovskou zodpovědnost – máte vyprávět jejich příběhy; to znamená vystavit jejich obrázky. Ovšemže černobílé, to je jediná věc, kterou umím.“

(Salgado 2004)

Je to zvláštní označení, vizuální archeolog. Salgado sám jej použil při popisu své práce na sérii Wotkers. Bylo by krásné, kdyby i série Migrations, The Children, Sahel či Other Americans byly jen archeologií. Spíše však nezbyvá než doufat, že se jí nestanou snímky ze série Genesis.

Zdroje

BERGER, John (2001): A tragedy the size of the planet, *Guardian unlimited Network*, May 28, 2001 «<http://www.guardian.co.uk/globalisation/story/0,7369,497614,00.html>» [accessed 5.9.2005]

Biography: Sebastião Salgado (2004), *Guardian Unlimited Network*, September 11, 2004 «<http://www.guardian.co.uk/arts/salgado/story/0,15021,1301926,00.html>» [accessed 5.9.2005]

Children of war (2003), *Guardian Unlimited Network*, February 1, 2003 «<http://www.guardian.co.uk/arts/features/story/0,11710,886432,00.html>» [accessed 5.9.2005]

HATTENSTONE, Simon (2004): In the beginning, *Guardian unlimited Network*, September 11, 2004 <<http://www.guardian.co.uk/arts/salgado/story/0,15021,1301861,00.html>> [accessed 5.9.2005]

HATTENSTONE, Simon (2004): High summer, *Guardian unlimited Network*, July 2, 2005 <<http://www.guardian.co.uk/arts/salgado/story/0,15021,1519278,00.html>> [accessed 5.9.2005]

HATTENSTONE, Simon (2004): Under the volcanoes, *Guardian unlimited Network*, December 4, 2004 <<http://www.guardian.co.uk/arts/salgado/story/0,15021,1365885,00.html>> [accessed 5.9.2005]

HOLDERNESS, Mike (2002): Sygma snappers' strike shows style, *Freelance newsletter*, Apríl 2002 <http://media.gn.apc.org/fl/0204sygm.html?i=c-list&d=2002_04> [accessed 7.9.2005]

KLEVISOVÁ, Nad'a (2005): Sebastião Salgado: Změnit alespoň kousek světa, *Magazín hospodářských novin Víkend*, 19/2005, str. 6 – 10 <http://kultura.ihned.cz/1-10104310-16149030-J00000_d-57> [accessed 10.9.2005]

MATĚJKA, Jaroslav (2005): Botanik pod palbou, *HN.IHNED.CZ*, 10. 6. 2005 <http://hn.ihned.cz/3-16296080-kongo-500000_d-48> [accessed 1.9.2005]

McCABE, Eamonn (2003): The Power And The picture <http://www.barbican.org.uk/salgado/exodus_article.htm> [accessed 9.9.2005]

Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra – Brasil (stránky organizace) <<http://www.mst.org.br/>> [accessed 4.9.2005]

MRAZ, John (1998): Sebastião Salgados Latin America, Studios Interdisciplinarios de America Latina y el Caribe, Volumen 9 - N° 1, Cultura visual en América Latina, enero - junio 1998 <http://www.tau.ac.il/eial/IX_1/mraz.html> [accessed 5.9.2005]

SALGADO, Sebastião (2001): The globalised people, *Guardian unlimited Network*, May 28, 2001 <<http://www.guardian.co.uk/globalisation/story/0,7369,497610,00.html>> [accessed 5.9.2005]

SALGADO, Sebastião (2003): My Own Story; (k výstavě v Barbican) <http://www.barbican.org.uk/salgado/exodus_salgado.htm> [accessed 9.9.2005]

SALGADO, Sebastião (2004): Be fruitful, and replenish the earth, *Guardian unlimited Network*, September 11, 2004 <<http://www.guardian.co.uk/arts/salgado/story/0,15021,1301887,00.html>> [accessed 5.9.2005]

Sebastião Salgado, Lusofonia Aberta (stránky věnované Portugalsky mluvícím zemím) <<http://www.lusofonia.cuni.cz/brassalgado.htm>> [accessed 9.9.2005]

SYGMA: the death of an agency (2002), *Editorial Photographers United Kingdom & Ireland*, 6 February 2002 «<http://www.epuk.org/news/2002/02/sygmadeath06.html>»
[accessed 7.9.2005]

UNICEF: stránka věnovaná práci pro Unicef
«<http://www.unicef.org/salgado/>» [accessed 10.9.2005]

Internetové galerie:

Children of War: vybrané obrázky

<http://www.guardian.co.uk/arts/gallery/0,8542,886475,00.html>

Genesis:

<http://www.guardian.co.uk/arts/salgado/0,15021,1294976,00.html>

Galerie všech projektů před Genesis:

<http://www.terra.com.br/sebastiaosalgado/index.htm>

[1] mimochodem její zánik (respektive „fúze“ s americkou Corbis) v roce 2001 byl vcelku emotivně reflektován, mimo jiné zřejmě i proto, že Corbis patří pod křídla Billa Gatese